

АКАД. АНГЕЛ БАЛЕВСКИ



На 15 септември т.г. се навършват 12 години откакто престана да тупти сърцето на големия учен, педагог, организатор на българската наука, държавен деец, общественик, мъдрец, будител, хуманист, патриот и сладкодумен оратор акад. Ангел Тончев Балеvски. Той е един от създателите на българското висше техническо образование и основоположник на българската научна школа по металознание и технология на металите.

Акад. А. Балеvски е роден на 16.04.1910 г. в гр. Троян. Завършва машинно инженерство през 1934 г. в гр. Бърно. През 1942 г. в София е открита Държавната политехника и през 1945 г. той вече е избран за професор. Създава и организира Катедра по механична технология и фабрична организация, прераствала в катедра "Металознание и технология на металите", която ръководи повече от четири десетилетия. От тази катедра към Машинно-електротехнически институт (сега Технически университет) в София се създават нови катедри: "Технология на машиностроенето и металорежещите машини", "Текстилна техника", "Организация и икономика на машиностроителното производство" и "Автоматизация на

дискретното производство". От 1948 до 1953 г. той е зам.-ректор на Държавната политехника, а от 1966 до 1968 г. – ректор на Висшия машинно-електротехнически институт. В продължение на 33 години преподавателска дейност през 1945-1968 г. той е подготвил повече от 10 000 машинни инженери и ръководители в промишлеността. Неговите студенти го помнят като блестящ педагог, който поднася лекциите си на разбираем и достъпен език, разнообразявайки ги с практически съвети, лични преживявания, житейска мъдрост, афоризми, метафори, анекдоти, с цитати от поети, писатели и философи. Лекционните зали винаги са пълни и посещавани дори от студенти от близостоящите Софийски държавен университет „Св. Климент Охридски“ и „Художествената академия“.

Акад. А. Балеvски се занимава не само с преподавателска и организационно педагогическа дейност. Той с основание е определен като баща на металознанието. Особено активна е неговата научноизследователска дейност в Българската академия на науките. През 1951 г. е избран за член-кореспондент. Продължава да работи като ръководител на секция „Металознание и технология на металите“ към Техническото отделение на БАН, която прераства в "Централна лаборатория по металознание". През 1967 г. е избран за академик. На 1 януари 1967 г. е създаден институтът „Металознание и технология на металите“ (применуван по-късно в Институт по металознание) с предмет на дейност фундаментални и развойни изследвания в областта на металознанието и технологията на металите. Най-голямото постижение на института е развитието на методите за обработване на материалите с газово противоналягане, патентовани от акад. Ангел Балеvски заедно с най-добрия му ученик и съратник чл.-кор. Иван Димов Николов, починал през май 1984 г. Този патент даде възможност да се разработят и защитят стотици изобретения и патенти от сътрудници на института, който той ръководеше.

Методите „Балеvски-Димов“ получиха световно признание. Продадени са много машини и технологии в

САЩ, Франция, Германия, Египет, Венецуела и др. За научната и практическата стойност на методите е показателно, че в началото на 80-те години на ХХ век те получиха световно признание като едно от най-значимите инженерни постижения на века. Тогава Институтът по металознание получава от фондация „Кьорбер“ в Хамбург (Германия), най-авторитетната европейска наградата за научно-технически принос, равностойна на Нобелова награда за инженерно техническа дейност. Наградата беше присъдена за развитие на металознанието, металургията, металолееенето и за машините за леене на детайли от традиционни и новосъздадените от сътрудници на института оригинални висококачествени сплави.

На 9 март 1968 г. акад. Ангел Балеvски е избран за председател на БАН, която ръководи успешно повече от 20 години. Преди него само проф. Марин Дринов и Иван Гешов са заемали този пост за по-продължително време. Под негово ръководство БАН установява сътрудничество с много академии и други научни институции в САЩ, СССР, Чехословакия, Германия, Австрия, Великобритания, Гърция, Швеция и др.

През 1971 – 1989 г. акад. А. Балевски е член на Държавния съвет на НРБ, съпредседател на Международната академия на науките в Мюнхен (1988), член на съвета на Пъгуошкото движение на учените за мир (1971). Той е носител на много ордени и медали: „Академични палми“ на френското правителство, Златен медал „М.В. Ломоносов“ на Руската академия на науките, Златен медал на университета в Хамбург, Златен медал „За заслуги пред науката и човечеството“ на Чехословашката академия на науките. Акад. А. Балевски е Народен деятел на науката, носител на Почетния знак на БАН „Марин Дринов“ и на Почетния знак на Софийския университет. Той е доктор хонорис кауза на Техническия университет София.

Високо ерудиран, той омайва със своите енциклопедически познания не само по металознание, но и с познания по литература, философия, музика и история. Акад. Ангел Балевски е именит хуманист, талантлив учен-изобретател, блестящ педагог, патриот и мъдрец и имаше таланта на писател, поет, дори и музикант (цигулар). Някогашният му учител по музика Тончо Цолевски казва за него: „Струва ми се, че ако той беше продължил с цигулката, рано или късно щеше да обиколи света не като председател на БАН, а като цигулар. Не знам защо предпочете науката пред музиката“. На това питане акад. Балевски отговаря: „Следвал съм инженерство, като съм чувствувал поезията на техниката, красотата на техниката, целия възторг на техниката“. Друг път отговаря „Когато ме питат какъв съм по специалност, аз казвам – инженер, защото винаги съм се чувствувал като инженер. И ако има прераждане, пак бих станал машинен инженер“

Акад. Балевски е известен като любител на художественото слово. Веднъж, докато изпраща на летището в София руския учен химик Алеутов, той му рецитира наизуст на руски език поемата ”Демон” от М. Ю. Лермонтов. Руският учен остава изненадан и изумен от художественото изпълнение на един инженер.

По време на Пъгуошкия симпозиум, проведен в Пловдив през юни 1983 г., участниците в него посещават Астрономическата обсерватория на Рожен, редом до която има стар параклис. Един от участниците, лауреат на Нобелова награда, познавайки атеистичния характер на тогавашната официална идеология, изразява учудване как тази старинна църва е била запазена, и то редом с астрономическа обсерватория. Акад. Балевски обяснил: „Тук се намесват два символа – на науката и на етиката. Познанието е безгранично като Вселената, а етиката е вечна. За да не се превърне науката в зло за човека,

науката и етиката трябва винаги да бъдат заедно и да вървят хванати ръка за ръка. Преди всичко науката трябва да служи на мира и съхраняване на живота на планетата“. Истината е, че акад. Балевски е упражнил своето влияние да се запази храма при строежа на астрономическата обсерватория. На този симпозиум Дороти Ходжин, председателката на движението и Нобелова лауреатка връчва на акад. А. Балевски специална награда и го обявява за МЪДРЕЦ НА ПЪГУОШ.

На различни форуми той често говори за българската история, за възходите и паденията на народа български, за любовта към отечеството, за научния морал и етика, за доброто и злото и за борбата срещу злото.

Акад. А. Балевски е известен като голям шегобиец, който не изключва и себе си като обект на шегите. Когато го удостояват с награда „втора степен“, негови приятели се поинтересували, за научна дейност ли е или за анекдоти. Той отговорил „За научна дейност Ако беше за анекдоти, щеше да е първа степен“. Той високо цени самочувствието. „Само човек с високо самочувствие може да показва най-напред недостатъците си. Нас ни боли като се каже нещо лошо за България. Ето това е липса на самочувствие, което не е създадено, не е имало време да се създаде...“. Неговата любов към народ и отечество най-добре са изразени с думите му ”И нашият народ може да се причисли към великите, но не по своята материална мощ, а по духа си. Той е велик със своето историческо минало, със своите възможности, със своето духовно богатство. Всяка духовна проява на нашия народ е била чисто негово дело, в нея първоначалният зародиш е бил делът на духовно издигнатите хора“.

Към края на живота си акад. А. Балевски изживява много тежко началните години на прехода, които му носят разочарования и той с тревога заявява: “А сега всичко ръждясва, всички се ядат помежду си. Това е толкоз грозно“. Тревожи го както нарушеното равновесие в природата, така и нарушеното равновесие между хората и духовността. „Аз не вярвам в успеха на революциите. Аз вярвам в еволюционния преход на развитието“. Своите убеждения изразява с много мъдрост и силно въздействащ понякога тъжен хумор или сатира.

В последните години акад. А. Балевски е автор на две хумористично сатирични книги: ”Българиада” и ”Настроения” (1997), а в книгата си ”Тревоги”(1995), той прави равностметка на своя живот, обхващащ голяма част от XX век.

*„Дето се говори за пазар,
там ще властвува парата
Дето е парата господар,
няма място за душата“*

Независимо от разочарованието и тъгата, той не загубва вяра в бъдещето на България и в доброто, за което така

въодушевено говореше през целия си живот. Той остана верен на своята родина.

*„Ще има и в родината ни мила
живот без злост и грозота
Ако добрите притежават сила,
а силните пък доброта”*

Академик А. Балевски си отиде тъжен от този свят, но той остави светла, трайна и незаличима диря в българската и световната наука и техника, в интелектуалния живот на българското общество.

След неговата кончина институтът, които той създаде и ръководи дълги години като негов директор, е наименуван - Институт по металознание „Академик Ангел Балевски”.

Акад. Ангел Балевски е сред основателите на Научно-техническия съюз по машиностроене в далечната 1965 г. Той е член на първото съюзно ръководство като негов зам.-председател. Удостоен е със званието „Почетен член на НТС по машиностроене”. В негова памет Съюзът учреди най-високата награда „Акад. Ангел Балевски” за изключителни постижения в машиностроителната наука.

Ще ме разберат ли?

*Животът хич нехае, че съм остарял
и – виждам – ще му се да ме забрави.
Е, вярно, стар съм, нали не съм умрял
и с него имам още връзки здрави?*

*Макар да съм отвън, с упорство се държа
за него и назад не изоставям:
отгоре гледам и наоколо кръжа,
прозорчета намирам, наблюдавам...*

*Око на философ, или пък на поет
аз знам, че нямам и не претендирам,
че в туй, с което аз по хоби съм зает,
светата правда винаги намирам.*

*Зарязах вече стария си занаят,
но напастите стари си остават:
- безмилостно, с голям магарешки инат,
бушуващи в мен мисли ми додъват.*

*Разбунени от туй, което съм видял,
като река неспирно те напират;
аз някои от тях съм в стихове излял
- така и те спокойствие намирах.*